

Motion till riksdagen 2025/26:3779

av **Rebecka Le Moine m.fl. (MP)**

Naturens rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur naturens rättigheter kan infogas i regeringsformen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Miljölagstiftning handlar vanligen om att medge en viss nivå av naturskadlig verksamhet, snarare än att restaurera ekosystem eller att vidta förebyggande åtgärder. I Sverige har de nationella miljömålen funnits i mer än 20 år, och ännu uppnås de inte på långa vägar. IPBES menar att en miljon arter av djur och växter hotas av utrotning och att antalet arter minskar i snabbare takt än man hittills trott.

Att tillerkänna naturen och dess ekosystem oförytterliga rättigheter innebär en synvända och medför att samhället måste ta ansvar för naturens hälsa på ett annat sätt än idag, då det ofta är civilsamhället i form av Ortsbefolkning, lokala politiker och miljörelser som för naturens talan.

Ecuador är det första landet i världen som har inkluderat begreppet naturens rättigheter i sin grundlag. Under åren 2007–2008 skrevs grundlagen om så att naturens rättigheter fick ett eget kapitel under ett avsnitt om ”rättigheter”, där det framgår att naturen ska respekteras och förvaltas på ett hållbart sätt, att åtgärder ska vidtas i syfte att stoppa utrotningen av arter samt att personer, samhällen och folk tilldelas det juridiska ansvaret för att agera för naturens bästa (kap. 7, art. 71–74). Detta innebär, exempelvis, att skogsskövling kan lagföras och skogen företräddas av en advokat.

I kapitel 7 artikel 72 beskrivs innebörden av att naturen har rätt att bli återställd till sitt forna skick samt att individer och/eller lokala samhällen som är berörda av en viss plats ska bli ersatta för de negativa förändringar som har skett i naturen, t.ex. genom exploatering. Det är en konstitution där naturen tillerkänns rättigheter och alltså blir till autonomt rättssubjekt; konstitutionen föreskriver att naturen har rätt att blomstra och utvecklas.

Colombia är ytterligare ett land som har implementerat begreppet naturens rättigheter i besluts- och rättsprocesser. I april 2018 beslöt Colombias högsta domstol att erkänna Amazonas som ett juridiskt subjekt med rättigheter efter att en grupp barn och unga stämt staten då avskogningens påverkan på klimatet hotar deras rätt till en frisk miljö, hälsa, mat och vatten. En stärkt rättslig ställning för naturen ökar förutsättningarna för en långsiktigt hållbar utveckling.

Ett annat fall i Colombia som har väckt stor uppmärksamhet är fallet om Atratofloden, där högsta förvaltningsdomstolen erkände att floden besitter juridiska rättigheter. Domen utgick från ett omvänt koncept där jorden inte tillhör människan utan människan och alla andra arter tillhör jorden. Genom detta synsätt är det inte människan som äger jordens naturresurser, vilket gör att människan inte har rätt att besluta om planetens fortlevnad.

Parlamentet i Bolivia antog 2010 en lag om moder jords rättigheter (Ley de Derechos de la Madre Tierra) och har instiftat ett nytt ministerium att tillsätta en ombudsman för naturens rättigheter.

Naturens rättigheter innebär ett skifte i vårt tänkande och en förändring av det juridiska systemet. Jordens ekosystem och livsformer ses inte som rättslösa objekt underordnade människan, utan som subjekt med inneboende rättigheter. Ett sådant skifte sätter helt nya spelregler för vårt agerande och är ett av de viktigaste steg som mänskligheten kan ta mot att skapa en hållbar framtid.

Därför föreslås att Sveriges regeringsform kompletteras, under 2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter, med artikel 26: ”Skydd av naturen”, enligt lagtext nedan.

Artikel 26. Naturen, inklusive ekosystem och inhemska arter, ska garanteras följande rättigheter:

- rätten att naturligt existera, blomstra, regenerera och utvecklas
- rätten till restaurering, återhämtning och bevarande, och
- rätten att utföra sina naturliga funktioner.

Regeringen ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att genomföra, försvara och verkställa bestämmelserna i denna artikel. Naturen kan upprätthålla eller försvara sina rättigheter genom rättsliga åtgärder med ekosystem eller inhemska arter som sakägare.

Alla svenska medborgare kan verkställa eller försvara de rättigheter som garanteras i denna artikel genom rättsliga åtgärder. Vid sannolika kränkningar av de garanterade rättigheterna i denna artikel ska brist på full vetenskaplig säkerhet inte användas som ett skäl för att förneka eller skjuta upp verkställighet eller försvar av de rättigheter som garanteras i denna artikel. Bevisbördan för att påvisa avsaknad av kränkning av rättigheterna ligger på den som vill utföra en aktivitet som kan innebära en kränkning av rättigheterna.

Alla som kränker någon rättighet som garanteras i denna artikel ska vara ansvariga för skador som orsakas till följd av överträdelsen. Skador ska mätas med kostnaden för att restaurera ekosystem eller inhemska arter till deras tillstånd före överträdelsen och ska betalas till regeringen för att endast användas för restaureringen.

Inget i detta lagförslag ska tolkas som att naturen har några skyldigheter, krav eller ansvar.

Jan Riise (MP)

Amanda Palmstierna (MP)